

Gran Canaria v očeh naravoslovca

Matija Križnar

Kanarski otoki, kamor sodi tudi Gran Canaria, so pravi turistični raj za mnoge sonca željne Evropejce. To trumo turistov lahko vse leto najdemo na južnih obalnih območjih pri mestih Maspalomas in Mogan ter glavnem mestu Las Palmas. Turistično degradirana obala je pravo nasprotje visokogorju v notranjosti otoka, kjer še lahko raziskujemo nedostopne kanjone in neprehodne borove gozdove. Že med družinskim raziskovanjem otoka po gorskih cestah, skozi nepregledne prepade, ogromne kanjone ter naravo smo iskali vzporednice – našli smo jo v kombinaciji ameriškega Velikega kanjona sredi Julijskih Alp, prepredenih s cestami, kar nam je bilo zanimivo in hkrati strašljivo.

Pestra geološka zgodovina

Izvor skoraj vsakega otočja je treba iskati v takšnem ali drugačnem tektonskem oziroma geološkem delovanju, kar velja tudi za Kanarske otoke. Vulkanologi se prav radi ustavljajo ob tem vzhodnoatlantskem arhipelagu, saj je ta nastal na tako imenovanih vročih točkah Afriške (tektonske) plošče. Vsi Kanarski otoki niso iste starosti oziroma nastanka, geološko najmlajši otok Hierro je nastal pred vsega enim milijonom let. Po starosti mu sledijo La Palma (4 milijone let), Gomera (9 milijonov let), Tenerife (12 milijonov let) in najstarejša Fuerteventura in Lanzarote (približno 24 milijonov let). Sredi otočja ležeča Gran Canaria je svoje vulkanske oblike iznad morja prvič pomolila pred približno 15 milijoni let.

Ostanki nekdanjega vulkanskega kraterja pri vasi Tejeda. Na levi lahko vidimo skalni osamelec Roque Nubla, na desni pa še eno naravno in arheološko znamenitost – Roque Bentayga. Pobočje nekdanjega vulkanskega stožca je še vedno prepoznavno. Foto: Katja Srebotnjak.

Prve kamnine Gran Canarie, ki so danes večji del razkrite na zahodnem in južnem območju otoka, pripadajo prvi vulkanski fazi in jo tvorijo bazalti, trahiti in fonoliti. Prva faza je trajala od 14 do približno 9 milijonov let. Po nekaterih izračunih naj bi bil prvotni paleovulkanski stožec visok več kot 3.000 metrov, premer kraterja pa naj bi

meril pet kilometrov. Prvemu vulkanizmu je sledila dolga faza erozije, ki se je končala z drugo vulkansko fazo pred približno 4,5 milijona leti. V tej fazi so nastale tudi debele plasti piroklastičnih usedlin, od vulkanskih breč do bolj drobnozrnatih različkov. Regionalno to fazo po naravni znamenitosti sredi otoka imenujejo vulkanizem Roque

Nubla. V zadnjih milijonih letih je prišlo še do manjšega vulkanizma (tretja vulkanska faza), ki je bil omejen na severni predel otoka. Geološka sestava in slaba odpornost nekaterih kamnin sta pripomogli k nastanku izjemnih geomorfoloških pojavov, ki jim skoraj ni primerjave.

Naše raziskovanje se je občasno osredotoči-

lo tudi na bloke bazalta, tufa in drugih kamnin, kjer smo iskali minerale. Tako smo v okolici mesta Tejeda našli lepe kubične kristale habazita in igličaste kristale iz skupine zeolitov. V najstarejših kamninah na zahodu otoka smo brezuspešno stikali za kristali kalcita, fluorita, stlibita, epistilbita, kremena in nekaterih drugih mineralov.

*Pisane plasti vulkanskih kamnin nad mestom Mogan sodijo med ene od glavnih geoloških znamenitosti otoka. Obarvanost kamnin lahko povezujemo s prisotnostjo različnih mineralnih spojin v njih.
Foto: Matija Križnar.*

*Kockasti kristali
habazita v bazaltnih
kamninah pri Tejedi.
Kristali na sliki so
veliki približno tri
milimetre.*

Foto: Matija Križnar.

Otok treh obrazov

Kot za vsakega zagretega popotnika in naravoslovca je bilo že pred potovanjem bistveno, da smo približno spoznali, kakšna je otoška narava oziroma njegovo rastlinstvo in živalstvo. Prvi vtis ob pristanku na otoku je bil popolnoma pričakovan. Moderno letališče, ob avtocesti nakupovalna središča, značilna turistična naselja in hoteli. Vse to najdemo na jugu in vzhodu otoka, in še to zgolj v ozkem pasu ob obali. Vmes opazimo še ogromne, običajno z belimi folijami pokrite nasade banan, paradiznikov in druge zelenjave. Skratka, močno degradirano območje, brez kančka estetike. Že po nekaj kilometrih v notranjost otoka se obliče dokaj hitro spremeni in višje, ko se vzpenjamo, večje so spremembe v vegetaciji in geomorfoloških značilnostih.

Pri predstavitvi otoške narave se bomo najprej sprehodili skozi dve večji zaščiteni območji. To sta naravni park Tamadaba, imenovan po istoimenski gori (1.444 metrov), in naravni park Pílancones. Park Tamadaba leži na neprehodnih in obljudenih zahodnih delih in sega vse do strmih prepadnih sten

ob morju. Zaščiteno območje je v višjih predelih pokrito s kanarskim borom (*Pinus canariensis*), endemično vrsto bora. Borovci ponekod tvorijo obsežne gozdove. Pogosto smo opazovali sestoje brez podrasti, kjer so bila tla na debelo prekrita z borovimi iglicami, lep fotografski motiv, a neprijazen za drug živelj. Med redkejšimi borovimi sestoji lahko na bolj rodovitnih tleh uspevajo različne praproti, na bolj sončnih legah in skalnih policah rastejo tolstičevke rodu *Aeonium*. Zanimivo je, da se je na nekaterih območjih uspešno nasadil tudi domači kostanj (*Castanea sativa*), in prav ob našem obisku so horde domačinov ob prostih dnevih neusmiljeno tolkle po kostanjevih vejah. Med drevesnimi vejami in debli se skrivajo tudi mnoge ptice, medtem ko na otoku ni večjih avtohtonih sesalcev. Trkanje velikega detla (*Dendrocopos major*) lahko slišimo že od daleč, živali pa se pogosto izmikajo objektivom. Majhne otoške taščice (*Erithacus rubecula superbus*) in kanarski plavčki (*Cyanistes teneriffae*) z živorumenim trebuščkom in modro »kapico« so stalni spremljevalci ob pohodniških poteh. V gozdovih

Redki gozd kanarskih borovcev (Pinus canariensis) uspeva celo na pobočju piroklastičnih kamnin, ki so močno izpostavljene eroziji. Foto: Katja Srebotnjak.

najdejo zavetje tudi kanarska podvrsta rumenoglavega kraljička (*Regulus regulus tene-riffae*) in nekoliko večji sivo modro obarvani

endemični ščinkavec (*Fringilla teydea*). Ob prepadnih stenah sredi gozdov preletavajo tudi jate raznobarnih golobov, verjetno po-

Tolstičevke rodu Aeonium najdejo prostor za svoje korenine tudi v kamnitih stenah parka Tamadaba.

Foto: Katja Srebotnjak

*V parku Tamadaba lahko opazimo tudi »otoške kamenjake« *Sympetrum nigrifemur*, ki svoja jajčeca odlagajo v vodna zajetja (rezervoarje), raztresena po vsem otoku. Foto: Matija Križnar.*

tomcev skalnih golobov, ki imajo v močno izdolbenih stenah odlične razmere za gnezdenje. Na bolj skalnatih in sončnih predelih se sončijo mladi osebki velikih kanarskih kuščarjev (*Gallotia stehlini*), ki z nekaj parov drugih vrst plazilcev tvorijo vso otoško pestrost, saj na otoku namreč ni kač. Sem ter tja je moč najti redke žuželke, od metuljev do večjih kačjih pastirjev. Največji sovražnik rastlinstva in živalstva je ogenj. Požari so v zadnjih letih močno poškodovali visokogorske predele otoka, predvsem med mestom Mogan in vasjo Ayacata.

Povsem drug obraz ima narava v parku Tamadaba na skrajnem zahodu. Tam prepadne in nerodovitne skalne stene ne omogočajo niti oprijema niti primernih razmer za rast dreves. Celotno območje preraščajo veliki šopi trav, med katerimi so posamezni grmički še ene vrste tolstičevke (*Aeonium arboreum*) in endemičnega kanarskega mlečka (*Euphorbia canariensis*). V redkih dolinah in grapah (špansko *baranco*) opazimo tudi gozdičke ali skupine palm, ki pa v surovem okolju težko kljubujejo. Podobno kot v gozdnih življenjskih prostorih tudi tukaj najdemo nekatere ptice, predvsem hitre Berthelotove oziroma kanarske cipe (*Anthus berthelotii*), endemične vrste, ki živi na Kanarskih otokih in severno ležči Madeiri. Te ptice so odlično prilagojene življenjskemu okolju in se odlično zlijejo z okoliškimi skalami, travo in grmičevjem. Kjer je plen, so tudi ujede. Nad mnogimi grebeni preletavajo in oprezajo postovke (*Falco tinnunculus canariensis*), ki občasno posedajo tudi po prometnih znakih in višjih vejah nad dolinami. Podobna naravna okolja s pičlo vegetacijo najdemo tudi na širšem južnem delu otoka, ki že skoraj spominja na polpuščavo.

Veliko bolj vlažno podnebje in nekoliko bolj položni kanjoni in vzpetine srečamo na severu otoka, ki je tudi najbolj gosto poseljen. No, če smo pošteni, so tam vasice pri vasici in ceste pri cesti. Le redkokje najdemo še avtohtone sestoje gozdov lovorovcev (*Laurus novocanariensis*). Po enem izmed njih se lahko sprehodimo v ozki dolini nad mestom Moya. Na žalost so ljudje ob poseljevanju na otok prinesli tudi trdožive in nadležne evkaliptuse, ki močno ogrožajo domače rastlinstvo.

Peščene sipine in botanični vrt

Sprehod skozi naravo Gran Canarie ne moremo skleniti brez omembe nekaterih drugih posebnosti. Sem sodijo zagotovo zavarovane sipine pri mestu Maspalomas (špansko *Dunas de Maspalomas*), raj za ornitologe in na žalost tudi navadne turiste. Ob mondenem turističnem mestu se nahaja večja laguna (mokrišče), ki jo polni tudi sladka voda iz rečice Fataga. Ob sprehajalni stezi je urejeno opazovališče za ptice, drugače pa je ožje zavarovano območje zaprto. V času našega

obiska smo lahko opazovali nekatere vrste galebov, žličarke, male bele čaplje ter nekaj drugih ptic. Nad glavami so se spreletavale neavtohtone vrste papig, ki jih nismo uspeli določiti, saj so se zelo dobro zlije z zelenimi listi visokih palm.

Druga zanimivost, vredna ogleda, je otoški botanični vrt, ki leži pri mestu Tafira. V vrtu lahko občudujemo vse domače in endemične rastlinske vrste, od majhnih cvetlic do zmajevega drevesa (*Dracaena draco*). Predstavljena so tudi vsa naravna okolja, od

Strma in s travo porasla pokrajina zahodnega dela otoka (del sodi v naravni park Tamadaba), kjer je speljana tudi povezovalna cesta med mestoma Agaete in Aldea de San Nicolás.
Foto: Katja Srebotnjak.

Najstarejše otoške kamnine, ki jih preraščajo redki šopi trav in skupki endemičnih kanarskih mlečkov (Euphorbia canariensis), v globokem kanjonu potoka Silo pod vasjo Acusa Verde.
Foto: Matija Križnar.

Cvetoča tolstičevka (Aeonium arboreum) v bolj sušnatih predelih otoka nad vasjo La Colomba.
Foto: Matija Križnar.

Berthelotove ali kanarske cipe (Anthus berthelotii), ki poskakujejo po najvišjih predeli otoka, je pogosto težko opaziti, saj se odlično zlijejo z okolico. Foto: Matija Križnar.

gozda iglavcev, polpuščav s kaktusi do močvirij in potokov s slapovi. Ne manjka tudi živali, kjer so pozornost pritegnili veliki monarhi (*Danaus plexippus*). Prav Kanarski

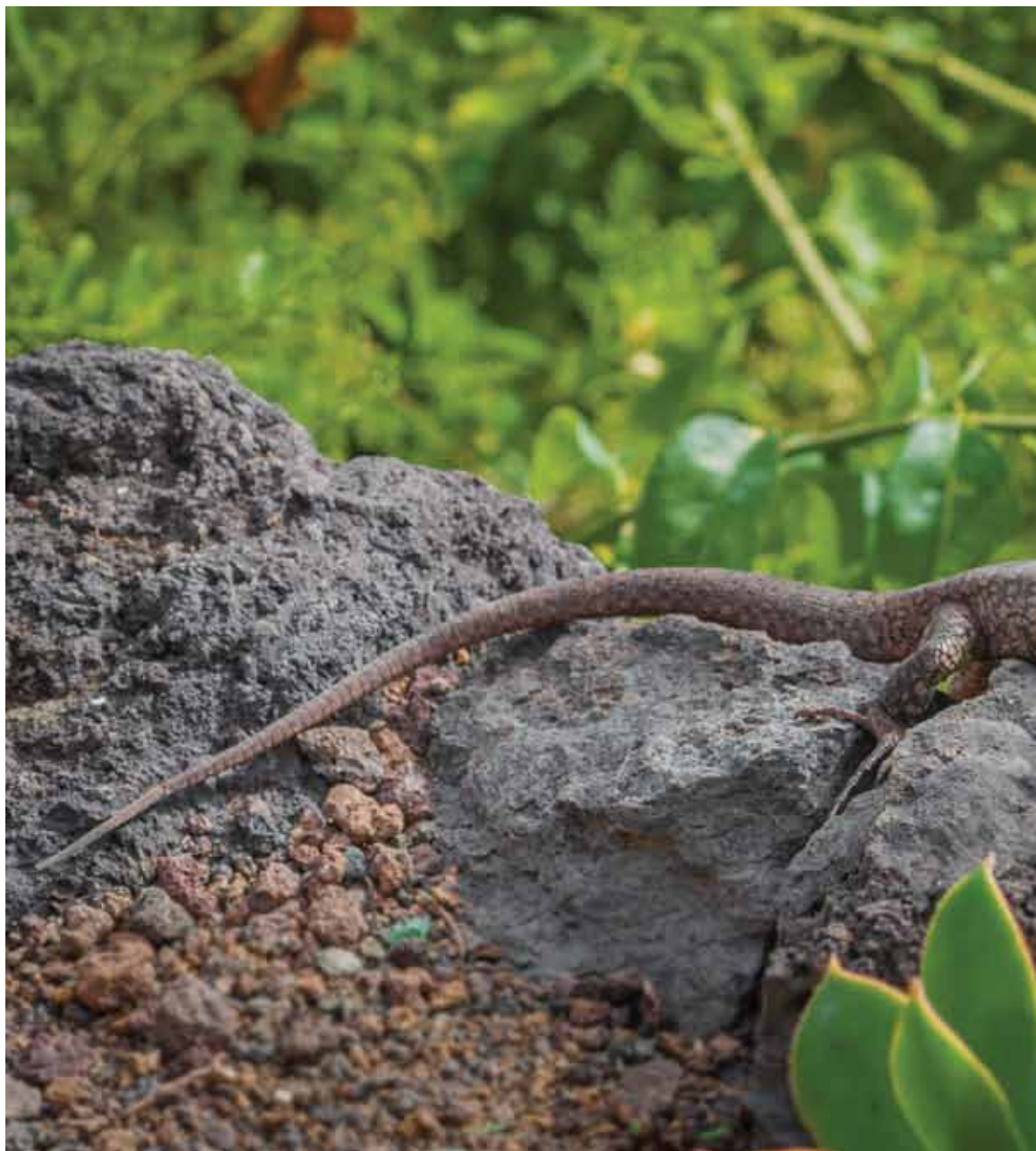
otoki predstavljajo enega najbolj vzhodnih delov poselitve teh severnoameriških metuljev. Botanični vrt je obsežen, pa tudi prijetne sence je dovolj, kar izkoriščajo tudi

Ornitologi lahko vse leto opazujejo vrste ptic v brakični laguni pri mestu Maspalomas. Med pticami so tudi male bele čaplje (Egretta garzetta), ki oprezajo za ribami. Foto: Matija Križnar.

domačini, ki ga množično obiskujejo. Gran Canaria je prav gotovo otok, ki bo navdušil vsakega ljubitelja narave in pohodništva. Otoška infrastruktura je zelo dobra in omogoča vse udobje, ne da bi močno

posegala v naravo. Domačnost visokogorskih vasic, neverjetni razgledi in odlična kulinarika pa so le še pika na i prijetnemu naravoslovnemu potepanju po tem goratem Kanarskem otoku.

Največji otoški botanični vrt pri mestu Tafira premore poleg nešteti avtohtonih rastlin tudi nekaj živali, kamor sodi tudi veliki kanarski kuščar (Gallotia stehlini). Foto: Matija Križnar.